

Tisztelt Gyurcsány Ferenc Miniszterelnök Úr!

Budapest, 2008. október 1.

A fogyatékossgal élő személyek, képviselőikre létrejött társadalmi és jogvédő szervezetek örömmel üdvözölték, hogy a magyar kormány 2007. március 30-án New Yorkban aláírta a Fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló ENSZ Egyezményt. (továbbiakban Egyezmény). A kormány ezen lépése, valamint az a tény, hogy a magyar országgyűlés az aláíró államok közül másodikként, 2007. július 20-án ratifikálta az Egyezményt, azt a reményt jelentette számunkra, hogy Magyarország elkötelezett a fogyatékossgal élő személyek jogainak védelmére, és végre elérhető közelségbe került az a célunk, hogy a fogyatékossgal élő egyenrangú állampolgárokként, egyenlő lehetőségekkel vegyenek részt a magyar társadalom életében.

Mint az Egyezmény ratifikálását és magyarországi megvalósulását nyomon követő társadalmi szervezetek úgy értékeljük, hogy se az Egyezmény ratifikálását követő több mint egy évben, se 2008. május 3-i hatálybalépése óta nem történt előrelépés az Egyezményben biztosított jogok megvalósulása érdekében. Sőt, az illetékesektől több alkalommal volt hallható az az álláspont, hogy megfelelőnek tartják a fennálló rendszert.

A fogyatékossgal élő személyek szerint azonban nem igaz, hogy a jelenlegi jogszabályok és gyakorlat megfelelő megoldást jelentenek ahhoz, hogy az Egyezmény célja: „valamennyi emberi jog és alapvető szabadság teljes és egyenlő gyakorlásának előmozdítása, védelme és biztosítása valamennyi fogyatékossgal élő személy számára, és a velük született méltóság tiszteletben tartásának előmozdítása”¹ valóra váljon.

Az elfogadhatatlan hiányosságok leküzdésére fogyatékosügyi szervezetek és aktivisták egy csoportja az Egyezmény kidolgozásában részt vett Nemzetközi Fogyatékosügyi Caucus (International Disability Caucus) mintájára 2008. május 2-án létrehozta a magyar Fogyatékos Civil Caucust (továbbiakban: Caucus), egy az önkéntesség és a szolidaritás elveire épülő civil összefogást. A Caucus úgy értékeli, hogy a megközelítőleg egymillió² fogyatékossgal élő személy és családtagjaik kirekesztettségének felszámolása komolyan első ízben most, az Egyezmény elfogadása kapcsán merült fel; az Egyezményben foglalt kötelezettségek magyarországi teljesítése azonban a megfelelő politikai

---

¹ Egyezmény 1. cikk

² A népszámlálás adatai a fogyatékossgal hazai definícióját alapul véve 577.000-re teszik a fogyatékossgal élők számát. Az Egyezmény szociális megközelítésen alapuló meghatározását alkalmazva azonban a becslések kb. a lakosság 10%-ban határozzák meg a fogyatékossgal élők számát.

elhatározás és tudatosság hiányában megrekedt. A jelenlegi visszás helyzetet akként értékeljük, hogy az Egyezmény gyors ratifikációja a nemzetközi közösségnek, míg az azt követő egyhelyben toporgás a hazai fogyatékos társadalomnak szól. A Magyarországon észlelhető közömbösség azt az üzenetet közvetíti a fogyatékos társadalomnak, hogy problémáikkal továbbra is egyedül vannak, és az Egyezmény elfogadását követő ünneplésre nem volt ok.

Mivel az Alkotmány előírja a vállalt nemzetközi jogi kötelezettségek és a belső jog összhangjának biztosítását, nem csupán lehetőség, de Magyarország alkotmányos kötelessége is a Fogyatékos-sággal élő személyek jogairól szóló egyezményben előírtak teljesítése.

Elfogadjuk azt a tényt, hogy az Egyezmény bizonyos előírásai hosszas folyamat eredményeként valósulhatnak csak meg, ugyanakkor fontosnak tartjuk emlékeztetni a magyar kormányt arra, hogy az Egyezmény aláírásával számos olyan azonnali intézkedést igénylő feladatot vállalt magára, amelyek ellátása nem függ az ország aktuális gazdasági teljesítőképességétől. Jelen levelünkben csak egyet emelnénk ki ezek közül, az Egyezmény 33. cikke által előírt kötelezettséget, miszerint:

„2. A részes államok, jogi és közigazgatási rendszerüknek megfelelően, az államon belül fenntartanak, megerősítenek, kijelölnek vagy létrehozhatnak egy vagy több független mechanizmust magában foglaló keretrendszert, a megfelelő módon, amely segíti, védi és ellenőrzi a jelen Egyezmény végrehajtását. E mechanizmus kijelölése vagy létrehozatala során a részes államok figyelembe veszik az emberi jogok védelmét és előmozdítását célzó nemzeti intézmények jogállásának és működésének alapelveit.”

Tekintettel a szóban forgó cikk jelentőségére és a döntéshozói oldal részéről tapasztalható bármiféle kezdeményezés hiányára a Caucus jelen levelével az Egyezmény által előírt, a **végrehajtást „segítő, védő és ellenőrző” magyarországi intézmény felállítására kíván javaslatot tenni.** Különösen aggályosnak tartjuk, hogy mind a mai napig nem született terv a nemzeti szintű ellenőrzéssel megbízott testületről, mert az egyezményi rendelkezések hazai jogrendbe, gyakorlatba és köztudatba történő eredményes átültetése döntő módon a szóban forgó testület elhivatottságától, munkájának hatékonyságától fog függeni. Úgy véljük, hogy amennyiben szándék sincs olyan testület felállítására, amely az Egyezmény őreként hatáskörrel rendelkezne pl. a jogsértések kivizsgálására, vagy jogszabályok kezdeményezésére, semmilyen biztosítékunk sincs arra, hogy az Egyezmény előírásai valaha is realitássá, számon kérhető jogokká váljanak Magyarországon.

A fogyatékosügyi szervezetek, jogvédők azt kérdezik tehát a magyar kormánytól: lesz-e olyan hazai intézmény, amelynek feladata az Egyezménybe foglalt jogok „segítése, védelme és ellenőrzése”?

A kérdés súlya miatt levelünk célja nem csak az, hogy aggódalmunknak adjunk hangot, és felhívjuk a figyelmet az intézmény felállításának szükségességére, de

az is, hogy az Egyezmény fényében az ellenőrző mechanizmus szervezetére és működésére vonatkozó javaslatainkat is megismertessük. Reményeink szerint szempontjaink számos kérdést tisztáznak és segíteni fogják az érintett döntéshozókat.

Elsőként fontosnak tartjuk tisztázni, hogy mi is lenne a szerepe a nemzeti ellenőrzési mechanizmusnak. Megítélésünk szerint az Egyezményben körvonalazott mechanizmus feladata, a „segítő, védő és ellenőrző” funkció széles hatáskört jelent, amely - csak néhány példával élve - lefedi az implementációs feladatokkal kapcsolatos kezdeményezés, javaslattétel jogát, az oktatásban, közvélemény formálásában játszott szerepet, az egyéni panaszok kivizsgálásához szükséges intézkedéseket, a szisztematikus jogsértések feltárását, a magyarországi implementációs folyamat eredményeinek és nehézségeinek felmérését, kapcsolattartást az ENSZ Fogytékossággal Élő Személyek Bizottságával.

Szeretnénk továbbá külön hangsúlyozni, hogy az Egyezmény kifejezetten utal az „emberi jogok védelmét és előmozdítását célzó nemzeti intézmények jogállásának és működésének alapelveire”, ismert nevén az ENSZ Közgyűlése által elfogadott Párizs Alapelvekre.³ Az Alapelvek tükröződnek a legtöbb nemzeti szinten felállított emberi jogi intézmény (ombudsman) működésében; és meggyőződésünk, hogy a benne megfogalmazott támpontok hozzájárulnának a magyarországi ellenőrzési mechanizmus munkájának hitelességéhez és társadalmi elismerésének megalapozásához is. Anélkül, hogy részletesen kitérnénk a Párizsi Alapelvek egyes részeire, mindössze két sarkalatos pontot emelnék ki a dokumentumból.

Először is fontosnak tartjuk nyomatékosítani, hogy az emberi jogok megsértésének leküzdésére alakult szervezetek függetlenségét mind maga az Egyezmény, mind a Párizsi Alapelvek megemlíti. **Az Egyezmény végrehajtásának ellenőrzésével megbízott intézmény(ek) közvetetten sem állhat(nak) kormányzati irányítás alatt, függetlenségük garanciájaként biztosítani kell pénzügyi önállóságukat is.**

Megjegyzendő: valamely minisztériumnak vagy egyéb államigazgatási szervnek alárendelt testület, vagy személy kijelölése nem teljesíti a függetlenség kritériumát. Éppen ezért nem csak problematikus, de az Egyezménnyel és más nemzetközi kötelezettségekkel ütköző is lenne akár az Egyenlő Bánásmód Hatóság, akár egy kormánybiztos, vagy valamely államigazgatási szerv által delegált szakértői bizottság kijelölése erre a feladatra.

Az Egyezménynek és az Alapelveknek hasonlóan fontos eleme – és ezért kérjük a magyar kormányt, hogy fokozott figyelemmel kezelje ezt a kérdést – az intézmény

---

³ Az Egyesült Nemzetek Közgyűlése által 1993. december 20-án elfogadott 48/134. számú „Az Emberi jogok előmozdításával és védelmével megbízott nemzeti intézményekről” szóló Határozat, valamint ezen intézmények (NI) 1991. október 7-9 között Párizsban tartott első nemzetközi találkozásán elfogadott alapelvek

működésének kialakítása során a társadalmi pluralizmus leképezése, jelen esetben pedig kifejezetten a fogyatékos személyek bevonása az ellenőrző intézmény munkájába. Az Egyezmény megalkotóit nem csak az az alapvető felismerés vezérelte, hogy a fogyatékos személyek helyzetéről a legmegalapozottabb ismeretekkel maguk a fogyatékos személyek rendelkeznek. Szemléletmódbeli váltást is jelent és követel meg a részes államoktól ez a rendelkezés: a „Semmit rólunk nélkülünk!” elvének érvényesítését. Álláspontunk szerint egy újabb olyan szerv, amelyben nincsenek jelen maguk a fogyatékosokkal élő személyek csak formálisan szolgálhatja az ő érdekeinek védelmét. Az intézmény létrehozását megelőző széleskörű szakmai vita, a tagokról a civilekkel folytatott egyeztetés azonban elejébe mehet annak, hogy a testület a legérzékenyebbek részvétele nélkül lásson munkához.

Tűnhet pusztán technikai kérdésnek, pedig alapvető jelentőségű, hogy az Egyezmény fogyatékosokra vonatkozó meghatározása merőben eltér a magyar jogszabályok által használt fogalmaktól. A magyar kormánynak azzal a feladattal is meg kell birkóznia az ellenőrzésért felelős mechanizmus felállításakor, hogy az Egyezmény látásmódját alapul véve - nem pedig a magyar rendelkezések megszorító értelmezését alkalmazva – törekedjen a fogyatékosokkal élő személyek bevonására.

A fogyatékosügy területén működő civil szervezetek most vállalva azt a javaslatot terjesztik a magyar kormány elé, hogy egy fogyatékosügyi országgyűlési biztos tisztségének létrehozásán keresztül gondoskodjon nemzetközi kötelezettségeinek teljesítéséről. Egy fogyatékosügyi ombudsman választása korábban is fontos törekvése volt a fogyatékos társadalomnak, ennek a célkitűzésnek ad aktualitást és új lendületet az Egyezmény hatálybalépése. A tisztség létrehozása mellett szól, hogy az ombudsmanok működésére vonatkozó előírások és működésük több mint egy évtizednyi tapasztalatai azt bizonyítják, hogy az intézmény minden szempontból megfelel az Egyezmény és a Párizsi Alapelvek függetlenségre és szakmaiságra vonatkozó szempontjainak. Ugyanakkor új tisztség létrehozását indokolja, hogy a fogyatékosokkal élő személyek jogainak védelme során merőben új megközelítés alkalmazásáról beszélhetünk, amely támpontja nem csak az Alkotmány, hanem egy nemzetközi egyezmény is, és ahol elengedhetetlen a fogyatékos személyek részvétele.

Nem megfelelkezve arról a nehézségről, amelyet egy tisztség létrehozása, hivatalának felállítása jelent, felkérjük a magyar kormányt, hogy a fogyatékosügyi ombudsman működésének megkezdése előtt is biztosítsa az Egyezmény végrehajtásának ellenőrzését. Javasoljuk, hogy az állampolgári jogok országgyűlési biztosának feladatköre erre az időre bővüljön ki az Egyezményhez kapcsolódó fentebb bemutatott segítő, védő és ellenőrző szereppel, úgy, hogy az OBH működését szabályozó rendelkezésekben világossá váljon, hogy az ellenőrzési mechanizmusban milyen formában vesznek részt a fogyatékosokkal élő személyek.

Levelünk zárásaként szeretnénk felhívni a figyelmet arra, hogy ha a magyar kormány magára nézve nem tartja kötelezőnek a hatályba lépett nemzetközi egyezményt, akkor nehezen várható el, hogy a társadalom többi szereplője tegyen a fogyatékos személyek jogainak érvényesüléséért.

Szeretnénk emlékeztetni a magyar kormányt, hogy az Egyezmény 40. cikkének megfelelően 2008. november 3-án kerül sor az első részes államok konferenciájára New Yorkban, ahol Magyarország képviselői is jelen lesznek. Alulírott civil szervezetek ezért kérjük, hogy a magyar kormány mind az Egyesült Nemzetek Szervezete, mind a magyar társadalom számára tegye egyértelművé, a Magyar Köztársaság nem csak papíron biztosítja az emberi jogokat, hanem érvényre is juttatja a nemzetközi kötelezettségeket, példát mutatva ezzel a többi ország számára is.

A levelet kapja:

Gyurcsány Ferenc - a Magyar Köztársaság miniszterelnöke

Kiss Péter - a Miniszterelnöki Hivatalt vezető miniszter

Dr. Göncz Kinga - külügyminiszter

Szűcs Erika - a Szociális és Munkaügyi Minisztériumot vezető miniszter

Dr. Draskovics Tibor - igazságügyi és rendészeti miniszter

Dr. Hiller István – oktatási és kulturális miniszter

Másolatot kap:

Dr. Szabó Máté – az állampolgári jogok országgyűlési biztosa

Balog Zoltán - az Országgyűlés Emberi jogi, kisebbségi, civil- és vallásügyi bizottságának elnöke

Hirt Ferenc – az Országgyűlés Esélyegyenlőségi és Fogyatékosügyi albizottságának elnöke

Dr. Csiha Judit – az Országgyűlés Alkotmányügyi, igazságügyi és ügyrendi bizottságának elnöke

Németh Zsolt – az Országgyűlés Külügyi és határon túli magyarok bizottságának elnöke

Aláírók:

dr. Szilágyiné dr. Erdős Erika
Autisták Országos Szövetsége (AOSZ)

dr. Kósa Ádám
Siketek és Nagyothallók Országos Szövetsége (SINOSZ)

dr. Szóke László

dr. Hegedűs Lajos

**Magyar Vakok és Gyengénlátók
Országos Szövetsége (MVGYOSZ)**

**Mozgáskorlátozottak
Országos
Szövetsége (MEOSZ)**

Egyesületeinek

**Oliver Lewis
Központ a Mentális Sérültek Jogaiért
Alapítvány (MDAC)**

**Gyene Piroska
Értelmi Fogyatékossgal Élők és Segítőik
Országos Érdekvédelmi Szövetsége
(ÉFOÉSZ)**

**Szólóssiné Földesi Erzsébet
Mozgássérültek Budapesti Egyesülete**

**Virág Tamás
Soteria Alapítvány**

**Pordán Ákos
Kézenfogva Alapítvány**

**Gruiz Katalin
Down Alapítvány**

**Novák Ádám
Pszichiátriai Érdekvédelmi Fórum (PÉF)**

**Fodor Ágnes
Vakok és Gyengénlátók Közép-
Magyarországi Regionális Egyesülete
(VGYKE)**

**Gordos Erika
Szigony Alapítvány a Közösségi
Pszichiátriáért**